Sokakta

Bahaeddin Özkişi

-Roman-

ÖTÜKEN

Bahaeddin Özkişi (1928- 15 Kasım 1975): İstanbul'da doğdu. Sultanahmet Sanat Enstitüsünü bitirdi (1946). İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi Teknoloji Kürsüsünde kaynak öğretmeni idi (1956).

Süheyl Ünver'den tezhip dersleri aldı. Cam üzerine tezhip çalıştı. Yağlıboya resimle de ilgilenmiş olup, tablo çalışmaları vardır. Bir yandan da eski İstanbul evlerinin maketlerini üç boyutlu ve dört cepheli olarak yaptı. Bu maketlerde yıkılan evlerin ahşap malzemelerini kullandı, ve aksesuarlarını en ince teferruatına kadar işledi.

1975 Peyami Safa Roman yarışmasında *Sokakta* adlı eseriyle başarı ödülü aldı. 10 Kasım 1975'te, küçük hikâyelerinden oluşan *Göç Zamanı* yayınlandığı gün vefat etti. [*Göç Zamanı*'na, T: Milli Kültür Vakfı tarafından başarı ödülü verilmiştir.]

Dil örgüsü sağlam, üslubu ilgi çekicidir. Romanda asıl başarısını *Köse Kadı*'da göstermiştir. Osmanlıların serhat boylarındaki kahramanlıklarını destansı bir dille anlatmış, hikâyelerinde ayrıntıları öne çıkarmış, farklı karakterdeki insanların ruh yapılarını başarıyla tasvir etmiştir.

Hikâyeleri: *Bir Çınar Vardı* (1959), *Göç Zamanı* (1975). Romanları: *Köde Kadı* (1974), *Uçtaki Adam* (*Köse Kadı*'nın devamı 1975), *Sokakta* (1975).

Gözlerinde, geçmiş otuz yılın gölgeliyemediği aynı berrak bakış, bana, "bu ONLAR'ın işi" dedi. Sesi bir fısıltı halindeydi, veya fısıltının bir ton üstünde. Olayı çok iyi bilen bir insanın duraksamadan uzak, kesin bir yargısıydı bu. Eğer otuz yıl önce olsaydı bu olay, ve o bana "bu ONLAR'ın işi" deseydi şüphesiz hemen inanırdım. Üzerinde daha fazla kafa yormaz, şüphe aklımdan geçmezdi. Çünkü, otuz yıl önce ONLAR vardı. Annem, babam gibi, konak gibi, sokağımız gibi, türbe gibi. Topacım, uçurtmam gibi, bütün hatıralarım gibi şüphesiz vardı. ONLAR'ın varlıkları bütün bu saydığım ve çocukluğumu yapan gerçek renkler gibi inkâr edilemezdi. O zamanlar ONLAR'ın varlıkları o kadar kesindi ki olay otuz yıl önce olsaydı ben de aynı ses tonuyla ona "bunu ONLAR mı yaptılar?" diye sorardım.

Halbuki şimdi. Çocukluk arkadaşım ve ben, aramızda tam otuz ayrılık yılı, bu karakol odasında, bu soğuk, bu kesin, bu asrımız mantığıyla şartlanmış odada, bu kabaralı postalını ruhumuz üzerinde hissettiğimiz ortamda oturmuş ONLAR'dan bahsediyorduk.

ONLAR'ın var olabilecekleri otuz ayrı yerde geçirilmiş yıldan sonra, otuz tahsil ve tecrübe yılından sonra akla gelmemeliydi bile.

Zapt'ı tekrar okur gibi yapmanın ardına sığınıyor ve düşünüyordum. Olay bütün ölçülere göre, bütün

görünüşüyle çılgın bir insan tarafından işlenmiş bir cinayetti. Ölünün yaşlı vücudunda yirminin üzerinde yara tesbit edilmişti. Bıçak veya bıçak keskinliğinde ve sivriliğinde bir ölüm aletinin bıraktığı izler. Bütün aramalara rağmen polis deyimiyle Âlât-ı cariha yazık ki bulunamamıştı. Zabıtta bir nokta daha önemle belirtilmişti. Her vuruştan sonra o şey etten çıkarılmadan et içinde burulmuş, çevre dokuları hunharca parçalanmış, öyle dışarı çekilmişti. Mantığım gözlerini cinnet fikrine dikmişken, hissim içinde bulunduğumuz karakol odasının soğuk, hayale yer vermeyen varlığına rağmen "Bunu ancak ONLAR yapabilir" diyordu.

İstemediğim halde öldürülmüş olanı düşünüyordum. Yaşı seksen civarında olması gereken bir kadındı. Çocukluk arkadaşım zabıtta onu anlatırken: "Her zamanki gibiydi" diyordu. Evet o muhakkak her zamanki gibiydi. Aynı titizlikle yıllardır kullandığı siyah mantosundan baş örtüsüne, ayakkabılarından yüz çizgilerine kadar her zamanki gibi. O zamanlar bile onun hep aynı yaşta olagelmiş olduğuna tuhaf bir israrla inanırdım.

Onu düşündüğüm zaman kedilerini aklıma getirmemem imkânsızdı. Dört taneydi onlar. İçlerinden birine karşı aşırı düşkündü. Söz konusu olan çok iri bir kediydi, kaplanı andırırdı. Yaşlı kadınla yalnız kaldığımız anlarda hafiflettiği sesinde çok gizli bir sırmışcasına o kedinin ONLAR'dan olduğunu duymuştum. Bu esrar dolu büyük sır, çocuk göğsümün üstünde, üstü dikenli bir küreymişcesine verdiği acıya rağmen korku ve kıskançlıkla tarafımdan saklanmıştı. ONLAR bir dolunay'ın çevreyi aydınlattığı bir gecede, sokağın en derin, en gaflet içinde uyuduğu bir zamanda gelmişlerdi. Sadece köpekler hissetmişti gelişlerini ve ulumuşlardı. İşte o gece.... Sözünün burasında dururdu. O anı, ona

ifade ettiği bütün incelik ve derinliğiyle anlayayım isterdi. Gerçekten de çocuk idrakimde o an pek çok izlenimlerle doluydu. Açıkça söylenmemiş olanlar, müphem'in ürküntü veren burukluğunda, bir saz telinin uzaklarda tınlamasının yankılarında, insana belirli bir şekil çizmeyen seslerde ifade bulurdu. O an türlü gizlilikler ve belli belirsiz haram zevkler yüklüymüş gibi gelirdi bana. Açıkça söylemezdi ama çok iyi bilirdim ki gerek kaplanı andırır kedinin -ki adı Kaplan'dı onungerek çocukluk arkadaşımın ana rahmine düşüşleri işte o gece olmuştu.

Sokağımızda arkadaşımın annesine gösterilen ilgi bir sadaka kadar ağırdı. O yaşımızda, bir çocukken bile farkındaydık bunun. Ancak bir şey vardı ki, büyüklerimiz bunu anlayamazlardı. Onun evi, hepimiz için sırlar, akıl edilmesi zor fikirler ve sınırları belirsiz bir dünya demekti. Bize bazen birer dilim ekmek verirdi ve o dilimin üzerine uzaydan, Ülker yıldızından kendisi için özel olarak gönderilmiş bir marmelat sürdüğünü iddia ederdi. Gerçi o marmelatı göremezdik biz. Ama görmememizin de tabiî olduğuna bütün kalbimizle inanırdık. Akşam yemeğinde iştahsızlığımıza bakıp büyüklerimiz "yine ne yediniz bugün" sorusunu sorduklarında rahatça "marmelatlı ekmek" derdik. Nice yıllar sonra bile hiç bir marmelatta o lezzeti bulmadığım bir gerçekti.

Hepimizin birer tahta kılıcı vardı. Ama arkadaşımınkine annesi kimsenin bilmediği efsunlar okuduğu için onunki düşman karşısında on arşın uzayabilirdi. O üstü esrarlı işaretlerle süslenmiş kılıcı gördükçe hayalimde o an bir savaş alanı canlanırdı. Ve peşpeşe dizilmiş on düşmanın göğsüne saplanmış o kılıç. Arkadaşım yalnız benim bakmama izin verirdi kılıca. Ona sahip olabilmek için bütün çocuklar neler feda etmezdik

ki. Kılıcın uzadığını görememiz, -düşman olmadığı için uzamıyordu- onun bu özelliğine inanmamamızı gerektirmiyordu.

Esneyen bir ağız duygusuzluğundaki karakol odasında muavin, memur ve jandarma görevlisi huzursuz kıpırdandılar. Onlar daha şimdiden kesin bir karara varmış gibiydiler. Olay açık seçik, kaatil meydandaydı. Benden çekinmemiş olsalar, sıkıntılı bir acelecilikle bitirelim şu işi diyeceklerdi. Çünkü polis mantığıyla her şey belliydi. Hem de tam kesinlikle. İşte sanık şuradaydı. Bu deli oğul, her ne sebepleyse dengesini büsbütün kaybetmiş ve anasını öldürmüştü. Ölen fazla bile yaşamış bir yaşlı kadın, öldürense deliydi. Onlar, içlerinde belki de kıpırdanabilecek bir sesi duymamak telâşındaydılar. Polis lisanında doğrusu temiz bir işti bu. Öyle ya, ölü meydanda, kaatil meydandaydı. Hem de kan lekeli elbisesiyle delili beraberinde. Bir bulunamıyan bıçak mıydı, eh o da kimbilir hangi kör kuyunun dibinde yatmaktaydı.

Benim neyi düşündüğümü bilemiyorlar, bu yüzden içten içe bana sinirleniyorlardı. Neden uzatmalıydı? Tutuklu adlî tıbba postalanmalı, dosyayı da böylece kapatmalıydı. Onlar böylece bir an evvel ev ismini verdikleri alışkanlıklarına dönmeliydiler. Bu tutumsa onları geciktiriyordu. Aceleleri vardı onların. Çünkü hergün aynı saatte dönmeye alıştıkları şeyler onları bekliyordu. Acele, onlarda oluşuyor, yoğunluk kazanıyor, beni karara zorluyordu. İnsanı isyana sürükliyen bir duyguydu bu. Ama görüyordum ki direnmem boşunadır. Şu var ki idrakimin çok derinlerinde yerleşmiş bir ürküntü kesin davranmaktan alıkoyuyordu beni. Gideceklerdi onlar ve zannedeceklerdi ki karakolda kalan ben, sanık ve nöbetçi memurdur. Oysa bilmiyorlardı ki ONLAR

da bizimle birlikte kalacaklardır. Sonuçta ister istemez onlara "siz gidebilirsiniz" dedim.

Çocukluk arkadaşım odanın boşalmasıyla daha rahatlamış, daha ferahlamış gibiydi. Nöbetçi memura önem vermeden konuşmaya başladı. Bir nefeste otuz geçmiş yılı aşmış, aynı samimiyeti bulmuş görünüyordu. "Ben olacakları bir kaç ay evvel tahmin ettim" dedi. ONLAR'ın yanıbaşımızda olduğunu bildiği halde sesinde cesur bir umursamazlık vardı. "Anama yaşlısın artık" dedim. "Kaygın ekmekse, iyi kötü ben kazanıyorum işte. Otur. Ahir ömrünü ibadetle geçir. Sonra çok iyi bilirsin ki şaka olmaz ONLAR'la" dedim. "Hem öyle değil mi canım? O yaşta bir insanın evlenme isteği bir şeytan kandırmasından başka ne olabilir?"

Dalgın ve üzgündü arkadaşım, hafızasını yokladığını ve söylenmemiş hiçbir şey kalmamasını istediğini hissediyordum. "Çok söyledim" dedi. "Bu sende bir nefis kudurmasıdır, bir şeytan iğvasıdır. Ayrıca ONLAR'ı da unutmuş görünüyorsun. Oysa güçlerini biliyorsun. ONLAR seni sağ komazlar. İşte bu yüzden onun ölümünü hiç yadırgamadım. Çoktan beklediğim bir sondu bu. Ancak içimde yenemediğim bir merak, onun değil de onun nefsinde boy vermiş kötü eğilimlerin nasıl ölececkleriydi. Çünkü o bu yapısıyla gözüme masallardaki on başlı ejder gibi gözüküyordu. Her halde, diyordum kendi kendime, onları, yani kötü eğilimleri tek tek yakalar ve yok ederler. Onun katledilişinde hazır bulunmadığım için göremedim. Ama olay tahmin ettiğim gibi seyretti. Vücudunda her biri üzerinde ısrar edilmiş yaralar vardı. Sanki kaatil ondaki bu kötü huyları tek tek yakalamış ve bulduğu yerde birer birer öldürmüştü."

Bu sözlerden sonra oturduğu iskemleye daha rahat yaslandı. Söylenmesi gereken şeylerin tamamını hiç bir şey gizlemeden söylemiş olduğu inancında gözüküyordu.

Dürüst yaradılışı, geçen otuz yıldan kirlenmemiş, yıpranmamış, renk değiştirmemişti. Bunun için bizden, biz polislerden kendisine, başka bir şey düşünmeksizin inanmamızı bekliyordu. Bizim böyle davranacağımızdan o kadar emindi ki, hemen gitmek istediğini söyledi. Yine kendi evinde kalmayı düşünüyordu. İçinde bir ölü anne de olsa onun eviydi nihayet. Bu güne kadar iki diriyi barındırmış bu ev pekâlâ bir diriyle bir ölüyü de barındırabilirdi. Veya acaba bu gece için ağabeyinde mi kalsaydı: Hani evinde yatacak kadar kendine yakın bulmamış olsa da, üvey de olsa ağabeyiydi nihayet.

Babaları ayrıydı. Bu baba ayrılığı aslında arkadaşım yönünden önemli değildi. Ama, bazı kelimelerin üstüne basarak işaret ediyordu ki, üstünde durulması gereken kanların ayrılığıydı. Bu ayrı kan konusu onun çok eskiden beri zayıf omuzlarında pek zor taşıdığı ağır bir yüktü. Bu bir aile faciasıydı. Kanların bağlı olduğu ayrı yerleri söyleyip bu ağırlığı bir başkasıyla paylaşma şansından da yoksundu. Bunu, sırrı öğrendiği günden mezara kadar gurur ve zilletle taşıyacaktı. Tabiî annesinin gevezelik anlarında veya içindeki sırrın yükselip taşdığı zamanlarda bana açıldığını bilemezdi.

O gece onunla geç vakitlere kadar oturduk. Ben türlü ülkelerin insanlarıyla karşılaşıp yeni ve değişik kanaatler edinmişken, konuşmamız boyunca onun hâlâ sokağımız sınırları içinde kapanıp kalmış olduğunu hayretle müşahede ettim. Çocukluk sokağım, onun evleri, arsaları, eğri kaldırımlarıydı arkadaşımın gezdiği

ülkeler. Tanıdığı insanlarsa yine o sokak sınırlarındaydı..

"Bazen bir deve-dikeninde bir gün boyunca ne renkler görürüm" demişti. "Bir tek yaprağının çizdiği gölge şekiller ne kalıplara girmezdi. Arsada yetişen daha nice bitkiler, nice yabani-çiçekler, böcekler, arılar, sinekler, kelebekler var. Bütün bunlar tek tek tanınması, üstünde düşünülmesi, bazı sonuçlara varılması gereken ülkeler, uzun uzun sohbetler edilmesi gereken varlıklar değil mi? Edindiğimiz kanaatler eğer hayatımıza yön veren faktörlerse, o zaman bir tek bitki, bir ülke renk ve hareketinde olmak durumuna gelmez mi? Bütün bunları incelerken içim türlü değişen hislerin etkisiyle neşeler veya şaşkınlıklarla dolardı. Hayatın narin bir yaprak gövdesinde gerindiğini seyretmek ne zengin bir seyahatti. Tabiî sen haklısın. Çiçekler insana polislik mesleği hakkında pek bir şey söylemezler. Ama türlü ülkelerde bütün canlılar ve cansızlar hakkında edindiğin bilgileri, pek âlâ bizim arsadan da sağlıyabilirdin."

"Sen sokağımızdan ayrıldığında, henüz çocuktun. Doğrusu yokluğunu pek derinden hissetmiştim senin. Sonra ben, daha dikkatle yaşamaya devam ettim. Bir bakıma ikimiz için yaşıyayım istiyordum. İstiyordum ki seyircisi olduğum her şeyden senin hissen kadarını da göreyim, ayırayım ve yolumuzun birleştiği bir noktada sana aktarayım. Bu hisle, bu zengin temâşâda Allah şahit hiç bir şeyi kaçırmamaya çalıştım. Bir çiğ taneciği üzerinde oluşan dünya, saatlerimi aldı. Bu taptaze izlenimleri zihnimde en el değmemiş yerlere özenle yerleştirdim."

O konuştukça, gözümde geçmiş otuz yılın bana verdikleri fakirleşiyordu. Zihnim ister istemez geç-

mişin muhasebesine kayıyor, toplam çizgisi altındaki rakamların pek bir değer taşımadığını üzülerek görüyordum. Ne yapmıştım ben? Yaşamamdan maksat bir lisan öğrenmek, bir meslekte söz sahibi olmak mıydı? Yaradılışın ve yaradılışımın sırrı bu kadar mahdut olabilir miydi? Tabiatın kucağında yaşanması gereken hayat böyle mi sarfedilmeliydi? Beni tutup sürükleyen rüzgâr neydi?

Hiç bir şey değişmemiş olmalıydı diye düşünüyordum. Ama değişme mukadderdi. Zihnim değişme üzerinde ısrarla durdu.

Hatırlıyorum, sakin sokağımızda ilk değişme insanı sersem eden bir biçimde kendini göstermişti. O günden başlayarak herşey, itibar edilen bütün değerler, evler, evin içinde yaşayanlar, kadınlar, erkekler, gençler, yaşlılar hep değişmiş durmuşlardı. Değişme, sokağımızda durmak bilmiyen ve devamlı büyüyen bir yuvarlanma şeklinde başladı, sonra da durmadı dinlenmedi. Halbuki insan böylesine sakin ve kenar bir sokakta bu kadar köklü değişiklikler olmaz sanırdı.

Konak merkezinde büyükçe bir yarım daire çizen bu sokakta, hareket noktasıydı konak. Bir yabancıya bir yer tarif edileceği zaman konaktan sonra otuz adım veya konağa varmadan üç ev evvel denirdi. Konak, karşısında diz çökerek oturmuş efendilerle konuşan bir büyük efendiydi, büyük, zarif ve alçakgönüllü. Sahibi kısaca Paşazâde diye anılırdı. Kapısı, insanın önemli olduğu devirde, insan geçecektir fikriyle büyük yapılmıştı. Serin bir taşlığı vardı. İçeri adım atar atmaz sizi nereden çıktığı bilinmez dadı karşılardı. Biz çocuklar dadıyı siyah renkli bu hanımın ismi kabul ederdik. Birinci katta küçük bey, ikinci katta babası otururdu. Oğula, yaşına rağmen küçükbey, babasına beyefendi derlerdi.

Çok uzaklarda kalmış, şanla şerefle yaşanmış bir geçmişden arda kalan bir izdi konak. Mescit, türbe, sebil, evler yanyana dizilmiş hallerinden memnun dururlardı. Bazı evlerin arasında taşla örülmüş bir bahçe duvarı uzanırdı. Üzerlerinden dam koruklarının salkım saçak sarktığı duvarlar. Özellikle sabah güneşlerinin koruklar üzerinde ısrarla durduğunu hatırlıyorum. Güneşin, o vazgeçilmez dostun bu sabah ziyaretlerini onlar da güleç bir yüzle karşılar ve yeşil derlerdi.

Emniyet müdürlüğü bu işin tahkikatına beni memur ettiğini ancak ertesi günü sabahı bildirdi. Bu yüzden cesedi bizzat görmem biraz geç mümkün oldu. Yanıma doktoru da alarak yola çıktım.

Aynıydı sokağımız. Otuz yıl önceki görünümündeydi. Sadece yol bir hayli daralmış, yüksek bildiğim duvarlar alçalmış, evler, hatta konak küçülmüştü. Duvarlarda yine dam korukları kümeleniyordu. Ama bana eskisi kadar yeşil değillermiş gibi geldi. Sokağa sarkmış incir dallarında kimbilir ne zamandan kalmış bir uçurtma kuyruğu, rengi kırmızıdan pembeye dönmüş sallanıyordu. Serçeler yine aynı içten cıvıltılarıyla geçen zamanın pek farkında gözükmüyorlardı. Güvercinler her zamanki yuvalarında, aralanmış saçak tahtalarında bir an görülüp kayboluyorlardı. Sonra onların karanlık deliklerinde ince yavru sesleriyle karşılandıklarını duyuyordunuz. Küçük kızlar çeşmeden su taşıyorlardı. Kovalarında suyla beraber yüklendikleri ve yıllardır bitiremedikleri güneşi de beraber. Sandıkçıların evi, mescit, geniş arsa otuz yıl önceki yerlerinde, iyi niyetli bir insan bakışıyla seyrediyorlardı sokağı.

Evet görünüşte aynıydı herşey. Ama garip bir seziş bana bu görünüşe aldanmamamı söylüyordu. Bir şey eksikti gördüklerimde. Bir şey; yokluğu pek çok şeyi

beraberinde sürükleyip götürmüş bir şey. Her ev hatırladığım bazı hikâyelerini unutmuş veya inkâr ediyormuş gibiydi. Bu yapılar sanki değişen değer birimlerinin farkındaydılar. Sanki değişen âlemde varolmalarını mümkün kılan hatıralarını, artık gelip geçene tekrardan utanıyorlardı. Belki anlayamıyacaklarından, onların dudak büküp alay edeceklerinden korkuyorlardı. Onun için geride, onun için susmuş önlerine bakıyorlardı.

Değişiklik, akşam güneşinde parlayan memnunluklarını silmiş, mağmum, kederli ve karanlık bir görünüş vermişti onlara. Oysa değişikliğin ilk boy gösterdiği devirlerde ne kadar hallerinden memnun gözükürlerdi. Değişiklik sokağın alt ucundan, sandıkçıların evi yanından ilk adımını atmıştı. Bu adım, eğri kaldırımların gölcüklerinde sivrilmiş iri taşlar üzerinde sekti. O güne kadar bu taşlar, bu yollar, bu binalar, bu insanlar geniş ve sağlam ayakkabılar içinde yere sağlam basan adımların seyircisi olmuştu. Oysa o gün değişiklik, çok ince ve çok yüksek topuklar üzerinde dengeyi bulmak için bir cambaz ustalığı gerektiren adımlara, merak ve ürkeklikle baktılar; sokağımız, idraki var olduğundan beri ilk defa bir yargıya varmakta güçlük çekti. Bu çok ince ve çok yüksek topukların sürükleyip getirmek istediği nasıl bir şeydi? Gerçi yürümeyi bu kadar güçleştirmek onları ancak güldürürdü. Şu var ki bu soytarılığın ardında gizlenen daha başka, şakaya gelmez, yabancı kokan bazı şeylerin var olduğu zannı uyanıyordu. Ahşap evler meşe iskeletlerinde bir tehlikenin ilk adım seslerini bu, yüksek ökçelerin tıkırtılarında duydular, çeşme de, mescit de, evliya da, yaşlı efendiler de, sokağın tümü de öyle. Yalnız kadınlar, onlar, zengin, değişik ve girift yapılarının hafızasında, göbekler ötesi geçmişlerinde bu yüksek ökçeleri tanır gibi oldular. Onlar da diğerleri

gibi güldüler ama, içlerinde birşey kıpırdadı ve gerindi. O kıpırdanan şeye şeytan dedi yaşlılar. Uzun yüzyıllardan beri ancak masallarda nefes alabilen, bütün kötülüklerin kaynağı o yaratık, sokağın sevgiyle örülmüş dayanışmasıyla sokağımızdan uzak tutulmuşken, yaşlı efendilerin söylediğine göre yüksek topukların sesinde, kadında, kadının içinde ilk defa mekân tuttu.

Gerçi şeytan bazen elimiz olur can eriklerine, narlara, ayvalara uzanırdı. Bazen eskici yahudi kılığına bürünür, onu bu şekliyle de tanıyan büyüklerimize "Ah Şeytan" dedirtir, bazen okulu gözümüzde kötüler, yeşil kırların okuldan daha iyi olduğunu ya da köpeklerin kuyruğuna teneke bağlamanın ders çalışmaktan daha eğlenceli olduğunu söylerdi. Yani şeytan yabancımız olmak bir yana, bir bakıma yakın tanıdığımızdı. Ne var ki bu defa durum daha değişik gibiydi. Çünkü bu şeytan, eskiden beri tanıdığımıza pek benzemiyordu.

Arabadan indiğimizde sokakta kuzeyden, Sandıkçıların evi yönünden soğuk bir rüzgâr esiyordu. Doktor da, memur da, ben de titredik. Ahşap evler yarı dökülmüş kafeslerinin ardından bize kuşkuyla baktılar. Onlar çok uzun yıllardır resmî elbiseli, kıravatlı insanlara aynı gözle bakmışlardı hep. Bu kılıkta olanları kendilerinden saymamışlar, zaman zaman sokakta görünmelerini de tabiî pek hayra yormamışlardı.

Kapıyı bize bir yaşlı hanım açtı. Rutûbet kokulu girişin hemen bir metre ötesinden birinci kat merdiveni başlıyordu. Dar ve gıcırtılı merdivenden cesedin bulunduğu odaya çıktık. Herşey olduğu gibi duruyordu. Nöbetçi olarak bırakılmış bekçi saygıyla doğruldu. Ne yaşlı hanımın ne de bekçinin yüzünde uykusuz bir gece geçirdiklerine dair bir iz vardı. Her ikisi de bu evde, bu cesetten başka ONLAR'ın da var olduğunu ve bu cinâ-

yetin ONLAR'ın eliyle meydana geldiğine inandıkları halde umursamamışlardı bile. Rahatça yatmış uyumuşlardı.

Doktor ceset üzerinde çalışırken ben çevreyi inceledim. Herşey açık seçik ortadaydı. Bu yüzden daha fazla oyalanmayıp sokağa bakan pencereden etrafı seyre başladım.

O zaman hissettim ki, evlerin yüzlerinde gördüğüm mağmûm ifade kaybolmuştur. Bu tabiîydi. ONLAR hiç sokaktan bakan adama, özellikle benim kıyafetimde birine gerçek yüzlerini gösterirler miydi? Şu andaysa kendilerini kimsenin görmediğinden emin, sere serpe karşımdaydılar. Yüzleri çivit badanası renginde güleç, asma peçeleriyle utangaçtı. Baktığım yükseklikten oda içleri gözüküyordu. Biliyordum; yük kapakları ardında, şu köşedeki sandıkta gizliydi esrar. Türlü sürprizlerin lavanta çiçekleriyle sarmaş dolaş yattığı o sandıkları ah ben çok iyi bilirdim. Kapakları kapalı da olsa neleri gizlerdi o sır kutuları, hangimiz bilmezdik ki.

Tam karşıma gelen odada beli bükük bir nine dolaşıyordu. O otuz yıl önce güzel bir kadındı, iki yanağı gamzelerle süslü kanlı canlı bir kadın. Bugün yüzünü kaplayan kırışıklara rağmen hâlâ belirli o derin çukurları ben ve bütün sokak nasıl hayranlıkla seyrederdik. Onun ismi neydi hâlâ bilmiyorum, çoğu da bilmezdi sanırım. Ona Marpuççununki derlerdi. Nitekim kızının da ismi bilinmezdi. Ona da Gülüm derdik. Bu bize asıl isminden de sıcak bir isim gibi gelirdi. Akıncı dedelerin nasılsa kaybolmadan zamanımıza gelmiş tek tük türkülerinden birinin anlattığı hikâye, Gülüm'ün saçlarıyla ilgiliydi. Civan Aliş'in Tuna boyunda bağrına bastığı Slav dilberinin katkısıyla doğan lepiska saçlar, Gülüm'e miras kalmıştı. Bu saçlar gün ışığını emmiş, gür, topuk-

lara çağlayan birer güzellik nehriydiler. Çocuk gözlerim onun uzun boyunda, noksansız güzelliğinde, sağlam ve nârin endamında, iri hülyalı gözlerinde dayanılmaz bir çekicilik bulurdu. Zaman zaman, dayanılmaz bir ihtiyaçla bir kedi uysallığına bürünür, ona sokulurdum. Beni kucaklar, diri göğüslerine basar, kokusuyla sarhoş ederdi. O nasıl bir kokuydu? Nasıl olurdu da bir insana bu kadar hazlar verirdi, bilmiyorum. O biraz ıtır, biraz sabun, biraz... hayır hayır o Gülüm kokardı.

Ben göğsüne sıkıca bastırılmış öylece dururdum. Zaman geçmesin isterdim. Ama zaman, başımı gömdüğüm göğsünde, kalb sesinden adımlarıyla geçerdi.

Sonra kolları gevşerdi Gülüm'ün. İri elâ gözlerinde hülya, yerini muzip bir neş'eye bırakarak kaybolurdu. Ben yanağımda o canım göğüsün sıcaklığı oturur kalırken, o, ahenkli sesiyle hoş bir şarkı tuttururdu.

Adalardan bir yâr gelir bizlere

Evler o zamanlar birbirlerine gür asma dallarının yeşil ve kalın kollarıyla sarılıydı. Bu kollar evleri biraraya getirir, tek ev yapardı. Masum genç kız sırları bu yeşil yapraklar arasından pencerelerden pencerelere fısıldanırdı. Ömürlerinin biricik sırrını fısıltıya da emanet edemezler, çok zaman ikinci bir genç kız konuşması olan kuş diline baş vururlardı.

Mügü-lega-zıgım. Bu Gülüm'ün sırrının tamamıydı. Uzak akrabasından karayağız yavuklusu Mülazım.

Çok sonraki yıllarda ben nasılsa yakaladığım mutluluk kırıntılarını kendi kendime bu lisanla tekrar ettim.

Kuş dili esrarı gizlemez, belki olaya esrar tat ve havası verirdi. O sağlam kanaatli geçmişte sır, çanağın üs-

tüne vurulan ebrunun renkleri gibiydi. Çanağı gözden gizlemez aksine güzelleştirir, tamah edilir hale getirirdi.

Mügü-lega-zıgım, Gülüm'ün hayatının anlamı, isteklerinin tamamıydı. Onu hemen bütün sokakla beraber ben de tuhaf bir kıskançlık ve hayranlıkla beklerdim. Ayda bir gün, bir perşembeyi cumaya bağlamaya hazırlanan akşam üstü o gelirdi. Gülüm üç gün öncesinden başladığı temizliği bitirmiş olur, ona pek yakışan şarabî krep döşin'ini giyer, ışık çağlayan saçlarını yeniden iki bilek kalınlığında örerdi. Canım vücudu tiril tiril kumaş altında bir başka canlanır, annesinden belki de bir düşte çaldığı aynı çukurlarla süslü yanakları elbisesinin renginde, beklerdi. Ben o bekleyişin sadık ve değişmez seyircisiydim. Temizlenmiş, bir daha temizlenmiş, taban tahtaları limon rengine dönüşmüş bu odalarda, o Mülazım'ı, bense Gülüm'ü gözlerdim. Böyle günlerde Gülüm benim nadiren farkımda olur, hayal dolu gözleri bilmediğim bir ateşle tutuşurdu. Eğer dikkatini çekmeyi başarırsam beni hoyratça yakalar, kirli yanaklarımdan acıtarak öperdi. Ben küçük muhabbet dilencisi, bu öpücüklerle mest "Haydi artık git" diyene kadar onu hayran seyreder, seyrederdim. Haydi artık git sözü kırar mıydı beni, bilmiyorum. Ama sıcak bir yorgan altından çıkmışçasına ince bir üşümeyle titrerdi içim. Böyle anlarda kimsenin olamıyacağı kadar yalnız hissederdim kendimi. Başım önümde arsaya gider, yaşlı incirin sık yaprakları arasında gizlenmiş yerime çıkar otururdum.

Bu dal benim yerimdi. Özellikle Mülazım'ın gelme saatlerindeki sığınağım.

Akşam, sokağımıza ahenkli satıcı sesleriyle yaklaşırdı. Sanki; yoğurtçu, leblebici, kos helvacı, aşureci

karanlığı birer ucundan tutar, bir örtü gibi geceyi çeker getirirlerdi. O saatlerde son oyun çığlıkları, son koşuşmalar duyulurdu. Sonra iri mendil çıkınlarıyla birer ikişer erkekler görünürlerdi. Onlar rahat, emin ve ağır adımlarla geçerlerdi. Köşe başında her gözüken erkekle beraber bir gurup çocuk gözden kaybolurdu. Sonra, daha sonra tüllenmiş karanlıkta Mülazım yokuş başında seçilirdi. Pırıl pırıl parlatılmış körüklü çizmelerinden külot pantolonuna, göğsünü çapraz kesip palaskasıyla birleşen kayışına, sağ tarafında asılı tabancasına kadar noksansız. Hafif bir sesle mügü-lega-zıgım derdim kendi kendime. Bunu huşu ve kıskançlıkla söylerdim. Bana boyu evlerin boyuna yakın gözükürdü. Siyah burma bıyıkları beyaz teninde daha bir göz alırdı.

Sonra akşam, kısa ve gür ezan sesinde günün bittiğini söylerdi bize. Otuz yıl önce zaman kesin sınırlarla ayrılırdı. Akşamsa vakit, noksansız akşamdı. Akşam, alaca karanlıkla yaklaşır, ezanla başlar ve kuş sesleriyle son bulurdu. Akşam ayrı bir hazırlığı gerektiren bir zaman bölümüydü. Büyükler acele etmeden abdestlerini tazeleyerek, küçüklerse oyundan kızışmış vücutlarına değen soğuk kuyu suyuyla titreyerek ellerini, yüzlerini, yol yol kirlenmiş ayaklarını ta dizlerinin çok üstüne kadar yıkayarak hazırlanırlardı. Akşam böylece gecelik entarilerinin ürperti veren temasında, aş kokusunda, gaz lambasının titrek alevinde başlardı. İnsan yüzleri bu değişen kıyafetlerle değişirdi. Bu gecelik yüzler güne nazaran daha derin çizgili görünürlerdi. Ama daha içli, daha merhametliydiler. Çocuk sesleri evlerden daha alçak perdeden, daha muti duyulurdu. Evlerin tahta kaplamaları dışında, sokakta, sert, yumuşak, kayar gibi esrarlı adım sesleri yoğun gecenin içinden akseder, garip ve isimsiz mırıltılar duyulurdu. Özellikle

küçük kulaklar duyardı bunları ve dışarda ONLAR'ın dolaştıklarını ürpererek düşünürlerdi.

Sonra sofra kurulurdu. Önce sofra bezi serilir, sofra altı konur ve sini, üstünde şimşir kaşıklarla getirilirdi. Benim kaşığım kemik ve bağa karışımıydı. Annem ve babam beraber sürdürmeye karar verdikleri hayatlarını aynı tabaktan yemek yemekle sanki düğümlerlerdi. Biz çocuklara küçük, emaye kaplı, kenarları kan rengi güllerle süslü tabaklarda verilirdi yemek. Bu hemen bütün sokakta böyleydi. Bugünün ölçülerine göre çok fakir sayılabilecek, çok zaman tek çeşit olan yemekten türlü şükür dualarıyla kalkılırdı. Sonra en zengin bir konuşma doyuruculuğunda susulurdu. Dalıp gittiğimiz düşünceler annemin geçen günü anlatan bir kaç küçük haberiyle noktalanırdı.

O saatlerde uyku göz kapaklarımı olanca gücüyle kapamağa zorlardı. Bu anlarda pek hoşuma giden bir oyunum vardı. Kirpiklerimi birbirine iyice yaklaştırır, odadakileri, özellikle babamı seyrederdim. O sevgili varlık küçülür ve müphemleşirdi. Böylece sanki ondan uzaklaşır gibi olurdum. Ondan uzaklaştıkça düşüncem dışarı yaklaşır, hayalim boyumun ancak yetiştiği ağır sürgüyü çeker, beni serin sokağa çıkarır ve türbeye doğru götürürdü. Dinleyegeldiğim hikâyelerde olduğu gibi evliyanın yatsı abdesti için kollarını sıvamakta olduğunu görürdüm. Karanlığın iyice koyulaştığı noktalarda Haziran böcekleri yanar söner, bir gece kuşunun ötüşü duyulurdu. Bu başı duyulmamış sonu henüz belli olmayan bir ötüştü. İnsan kulağı daha dikkatle dinlerdi bu ötüşü. Sonra bir ikinci oyunu denerdim. Gözlerimi acıyana kadar sıkıca kapardım. O zaman binlerce renkli kürecik uçuşmaya başlardı. Ben hâlâ oyun oynadığımı zannederken bir an gözlerimi açar, babamın uyuya kal-

dığım minderden beni kaldırdığını, yatağıma götürdüğünü görürdüm.

Düşüncemin bu noktasında doktor "acaip" diye mırıldandı. Ona döndüm, işini bitirmiş, doğruluyordu. Tekrar bu sefer yüksek sesle "garip" dedi. Bakışlarımdaki soru konuşması için yetti. "Bu yaraların bir insan eli tarafından açıldığını bildiğim halde inanamıyorum." dedi. Yersiz ve anlamsız bir şey söylediği düşüncesiyle sustu doktor. "Ne demek istediniz?" diye sordum. Düşündü, tereddüt ediyordu, cevap vermedi. Sonra tuhaf bir sesle, "gidelim komiser bey" dedi. Ona, ceset kaldırılana kadar burada kalmak istediğimi söyledim. Hepsi beraberce gittikten sonra yaşlı ölünün yüz çizgilerini yakından bir daha inceledim. Bana öyle geldi ki, onun yüzünde donup kalmış son ifade, sinsi bir memnuniyetti. Bu arada Kaplan'ın soyundan olduğuna inandığım iri bir kedi kısık bir miyavlamayla odaya girdi. İri gözleriyle cesedi uzun uzun süzdü. Sanki onun yerinde olup olmadığını kontrol ediyor gibiydi. Sonra hiç de dostça olmayan bakışlarını yırtık bir küstahlıkla gözlerime dikti. "Pist" dememe aldırmadı bile. Nedendir bilmem içimi birden ona karşı bir hırs ve iğrenme kapladı. Tekmeleyerek kovmak için üstüne yürüdüm. Kendisine yaklaşmamı alaycı bir sükûnetle bekledi. Ama ayağımı kaldırmamla merdivenlerde kaybolması bir oldu. Onun merdivenin alt başında parıldayan gözleri tamamen kaçmadığını gösteriyordu.

Odadaki eşyaları yeniden gözden geçirdikten sonra, dolapları, yükü araştırdım. Odada inanılmaz bir fakirlik hüküm sürüyordu. Buna rağmen parça parça kumaşlardan dikilmiş yorgan tertemizdi ve düzenle katlanmıştı. Bütün ıvır zıvır aynı özenle yerleştirilmişti dolaplara. Bulabildiğim herşeyi tek tek elden geçirdim. Türlü ne-

den ve raslantı ile biraraya gelmişti bütün bunlar. Hepsi türlü hatırayı sıkıca kucaklamışlar gibiydi. Çevresi kanaviçe işli bir bohçayı çekip çıkardım. İçinde katlanmış bir kaç giyim parçası ve ipek bir bez vardı. Ah ben bu bezi çok iyi tanıyordum. Bu, çocukluk arkadaşımın icad ettiği bir makinanın planıydı. Hiç bir güç veya yakıt kullanmaksızın işleyecek bir makinaydı bu. Sanırım on yaşlarındaydık. Bir yaz sabahı bütün sokak uykudayken günün henüz ağardığı saatlerde sokağa fırlamıştım. En büyük tutkumdu bu benim. Henüz serin olan toprağa oturur, arsadaki herşeye taze bir dikkatle bakardım. Yılan yastıklarının fışkınları yeşilin en güzeliyle boy atardı. Yarı açılmış yabani çiçekler, ateş kırmızısı sarı ve mavi göz alırdı. Arkadaşım ve ben işte hemen her gün bu saatlerde arsada buluşurduk. Her güzel şeyi bana o gösterir veya onun işaretiyle herşey güzel olurdu. Bu arada pek az konuşurduk. Çünkü bana öğretmişti ki, bakmak ve konuşmak aynı anda yapılmamalıydı. "Biz henüz küçüğüz." derdi. "Önce herşeye iyice bakmalı ve iyice bellemeliyiz. Bir insan ilk güneş ışıklarıyla bir papatyanın nasıl açıldığını görmeli. Ezilmiş çimen kokusunu, kuş seslerini ve arı vızıltılarını, derisini hazla ürperten ilk sıcaklığı bilmeli insan."

Bu derin zevk sokakta ilk adım sesleri duyulana kadar devam ederdi.

İşte yine böyle bir sabah arsada onunla buluşmuştuk. Bana "Bu gece hiç uyumadım." dedi. Güneşin genç ışıklarında teni sararmış görünüyordu. "Bu gece sabaha kadar bir makina üzerinde düşündüm çünkü."

Makina...

Ben makinayı tanıyordum, babam göstermişti. O, Reci'de olurdu. Babamın çamaşırcının kızına kefil olmak için gittiği ve beni de bareberinde götürdüğü

Reci'de. Gürültüler çıkaran bir devdi Makina, ve sigara yapmaya yarardı. Bahçıvan Mestan ağanın sessiz sedasız sigara sarışına inat, o homurdanır, kulaklarını tırmalardı insanın. Ona tütün yapraklarından yemini kızlar atarlardı. Bu yaptıklarına karşılık paralar kazanırlardı.

Reci'de çalışan kızlar, maşalarla kıvırdıkları saçlarını başörtülerinin bir ucundan çıkarırlardı.

Makina insana paralar kazandırırdı. Ama parayla beraber kızların yüzünde sokaktakilerin pek hoşlanmadıkları bir tebessüm belirirdi. Göze hoş gelmeyen hemen her şey için çamaşırcının kızının gülüşü örnek gösterilirdi. Kısaca bana göre makina büyük işler başaran, buna karşılık gürültücü ve uzak durulmasında fayda olan bir şeydi.

Arkadaşım itirazlarımı sükûnetle dinledikten sonra onun makinasının benim bildiğimden başka olduğunu anladım. Önce bu makinayı kızlar çalıştırmıyorlardı. Böylece, sokağımızın hoşlanmadığı biçimde gülen insanlar da görülmeyecekti. Sonra sessiz sedasızdı bu makina. Her hangi bir insan eğilecek ve "çalış" diyecekti. Bu söz üzerine çarklar harekete geçecekler ve artık durmayacaklardı.

Kimbilir bizim yapmayı kurduğumuz bu makina Gazi Paşa'nın ne kadar hoşuna giderdi? Bize belki de 100 lira bile gönderirdi.

"Gazi Paşa" devlet anlamında kullanılırdı sokağımızda. Devletse pek heybetli bir adam olmalıydı. Muhakkak, koskocaman kadife kesesine elini daldırır "verin bu parayı o çocuklara" derdi. Onun iri şefkatli ellerini daha şimdiden saçlarımızda hisseder gibiydik.

O gün arsanın en gizli noktasında saatler boyu bunu konuştuk. Arkadaşım makinayı bana anlatabil-

mek için pek çok çaba gösterdi. O konuşurken benim anlayışsızlığımın ve onun zekâsının tabiî olduğunu düşünüyordum. Çünkü o ONLAR'la akrabaydı.

Makinayı arkadaşımın açıklamalarıyla iyice tanıdıkça içimdeki şüpheden kurtuluyordum. Hatta seviyordum. İnsanlar bu makinaya sahip oldukları zaman yüzlerinde o çirkin gülümseme olmaksızın mutlu olacaklardı. Bu mutluluk nasıl sağlanacaktı bilemiyorum ama madem arkadaşım böyle olacak demişti.

O, bana makinayı anlatırken bir yandan da bir kareli kâğıt üzerine çiziyordu. Çarklar, çarklar, çarklar ve kanatçıklar. İşte şu noktaya "çalış" denecekti. İşin püf noktasıydı bu söz. Çünkü istenen güç "çalış" sözcüğü içinde gizliydi. Bu güç çarkları döndürecek ve artık durmamalarını sağlayacaktı.

Makina çalışmaya başladıktan sonra belki biz büyüyecek, askere gidecek, evlenecek, çoluk çocuk sahibi olacaktık da o çalışmaktan bıkıp usanmayacaktı.

Devlet, herhalde yaptığı makinalardan bir tane de bizim sokağa hediye eder ve biz onu arsaya kurardık. Gelip geçen görür "Bunu kim icat etti?" diye sorardı. Mahalleli de bizi gösterirdi. Gelip geçenler sözü, içinde onu da beni de ilgilendiren bir kişiydi aslında. Onun dışındakiler görseler de görmeseler de pek önemli değildi. O, küçücük kalkık burunlu, kızıl saçlı, bize pek burun kıvırarak bakan imam efendinin kızıydı. Arkadaşımın da benim de gönlümüzde o vardı. Bulunduğumuz yaşın düşüncesiyle ikimizin de aynı insana kendimizi beğendirmeye çalışmamızın hiç bir sakıncası yoktu. Bu sebebten, uzun uzun düşündüğümüz makinanın adını -hiç bir kuvvet sarfetmeden çalışan makina- koymadık. Daha yumuşak, daha güzel, daha sevimli bir isim olma-

lıydı bu. Ve biz onun adından başka gönlümüzün yattığı bir isim bulamadık makinaya.

Şimdi asıl mesele bu makinayı çizmek ve hükümete göndermekti. Renkli kalemlerle ne kadar süslenirse süslensin böyle bir planın kâğıt üzerinde çizilerek gönderilmesi yakışık almazdı. Gideceği yer koca devletti çünkü. Gazi Paşa'ya "güzel olmuş" dedirtmek için bir başka şekil bulmalıydı. Öyleyse ne yapıp edip büyük bir parça ipek bez ve türlü renkli ibrişimler olmalı, planı bir ipekli üzerine güzelce işleyerek hükümete böylece göndermeliydi. Tam üç ay arsanın gizli bir köşesine gömdüğümüz kavanozun içine kâh harçlıklarımızdan kâh sokağa gelen odunları taşıyarak elde ettiğimiz meteliklerden biriktirdik. Şeytan o üç ay boyu bize biriktirdiğimiz paraları harcattırmak için helvacı kılığına girdi gözüktü, macuncu kılığına girdi gözüktü ama çelemedi zihnimizi. Tam üç ay kör şeytanla kahramanca çarpıştık. Başardık da. Oysa çok daha sonraları daha kolay başarı göstereceğimiz nice çarpışmalardan biz yenik çıktık.

Üçüncü ayın sonunda, bir sabah yine buluştuk ve malî durumumuzu gözden geçirdik. Bu bir çocuğun iki avucunu dolduracak kadar çok bir paraydı. Şimdi iki önemli zorluk dikiliyordu karşımıza. Malzemeyi satın almak ve işlemeyi öğrenmek. Günler boyu sırrımızı kimseye açmayacak ve bize işlemeyi öğretecek birini araştırdık. Tek tek gözden geçirdiğimiz çehrelerden içimize en çok yatan Gülüm oldu. İşe, onu ölmüş babası üzerine yemin ettirerek başlayacaktık. Annesinin evde olmayacağı bir günü kolladık. Yüzümüzde büyüklerimizde sık sık gördüğümüz ciddi bir ifadeyle, kendisiyle gizli bir konuda konuşmak istediğimizi söyledik. Şaşırdı önce Gülüm. Sonra değişik bir ilgiyle üzerimize eğil-

di. Güzel yüzü kuşkuyla bulutlanmıştı. Bizden kimbilir nasıl bir muzurluk haberi duyacağını umuyordu. Sözcü bendim. Ne var ki engel olamadığım bir kekelemeyle meramımızı bir türlü doğru dürüst anlatamadım.

Baktı ki olmayacak aşırı bir ciddiyetle sözü arkadaşım aldı. Biz Gülüm'den yalnız bize ipekli bez ve ibrişim almasını istiyorduk. Bu söz üzerine Gülüm'ün kaşları çatıldı. Bu kadar parayı biz nereden bulmuştuk? Otuz yıl önce boydan boya sokak bir tek ev, yetişkin kız herkesin ablası, kadın, herkesin teyzesi ve çocuk, bütün sokağındı. Bu o kadar karşı çıkılmaz şekilde böyleydi ki, bunun aksini düşünmek çılgınlık olurdu. Her aile oturduğu evin sahibi veya en az 5-10 senelik kiracısıydı. Yani herkes birbirini iyice tanır ve gözkulak olurdu. Bu duyguydu ki sokağın savunulması için bir başka güç gerektirmezdi. Gülüm'ün bu sorusu üzerine dillerimiz çözüldü. Bir ağızdan ne istediğimizi ve bu parayı nereden bulduğumuzu mümkün olan açıklıkla anlattık. Bir yaz güneşini kapayan bulutlar gibi kuşku, Gülüm'ün güzel yüzünden sıyrıldı. Yanaklarındaki canım çukurlar bir anda eski güzelliklerine kavuştu. O bize vadetti ki sırrımızı hiç kimseye söylemeyecek, istediklerimizin en âlâsını Kapalıçarşı'dan alacak ve bize işlemeyi öğretecektir.

Sonra onun gözetiminde günlerce süren işleme başladı. Ellerimiz bu süre içinde hiç bir zaman olmadığı kadar temizdi. Çalışma yerimiz Gülüm'lerin bahçesindeki çardağın altıydı. Biz aşırı ciddiyetimiz, tertemiz ellerimiz ve tozsuz çamursuz kıyafetimizle, -çünkü Gülüm işleme bitene kadar toprakla oynamamızı yasaklamıştı,- hemen çevrenin dikkatini çektik. Belki büyükler sırrımızı biliyorlardı. Ama küçükler.. Onlar ne yaptığı-

mızı öğrenebilmek için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdılar.

Zaman ilerledikçe plân rengârenk ibrişimlerle ipek üzerinde çarklar, miller, vidalar olarak belirdi. Yorgun gözlerimizde renkler uçuşmaya başladığı bir gün, herşey gibi nihayet plân da bitti. O zaman ikinci ve önemli çalışma başladı. Plânın çevresi lâle motiflerini esas alan güzel bir su ile işlenecek, plânın baş kısmına yüzyüze bakan iki tavus kuşu yapılacak, gagaları arasında şu yazı bulunacaktı: "Yüksek bir huzura takdimdir."

Gülüm günler boyu bize leblebi, suda haşlanmış mısır, koruk suyu taşıdı durdu. Nihayet iş bir salı günü akşam üstü bitti. Ertesi sabah onu güzelce paketleyip üçümüz birlikte postahaneye götürdük. Ben bu binayı ilk defa içinden görüyordum. O avuç dolusu para verdiğimiz, göz nuru döküp ortaya çıkardığımız bu canım plânı, tanımadığımız bir adamın eline içimiz sızlayarak teslim ettik. O yaşlıca, insanı azarlayan bir memurdu. Önceleri herşey kolay olacakmış gibiydi. Ancak memur paketin gideceği yeri öğrenince pek huysuzlandı. Binbir özenle yaptığımız paketi hoyratça açtı ve pek çok sorular sordu. Gülüm yanaklarını dalga dalga kırmızıya boyayan utangaçlığına rağmen soruları doğrusu pek güzel cevaplandırdı. Bu benim gözümde anlaşılması güç bir durumdu. Plânı ve onu devlete götürmeleri için para verdiğimiz halde adam neden bu işe bir türlü yanaşmıyordu? Karşılıklı bağırışmalar pek çok adamı başımıza topladı. Durumu öğrenmek istiyorlardı. Hepsi akıllı uslu adamlardı. Çoğu böyle bir paketin devleti memnun edeceğini söyleyip bizden yana çıktılar. Nihayet adam bu hücumlara dayanamayıp türlü nazla paketi çarpık çurpuk bağlayıp kabul etti.